

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про Генеральну схему планування території України

Із змінами і доповненнями, внесеними
Законом України
від 16 жовтня 2012 року N 5459-VI

1. Затвердити Генеральну схему планування території України (додається).

2. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

3. Кабінету Міністрів України:

затвердити порядок та показники ведення моніторингу реалізації Генеральної схеми планування території України (далі - Генеральна схема);

визначити заходи з реалізації Генеральної схеми;

щорічно передбачати фінансування заходів з реалізації Генеральної схеми під час розроблення проектів Державного бюджету України.

Президент України

**м. Київ
7 лютого 2002 року
N 3059-III**

Л. КУЧМА

ЗАТВЕРДЖЕНО
Законом України
від 7 лютого 2002 року N 3059-III

ГЕНЕРАЛЬНА СХЕМА ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Генеральна схема планування території України (далі - Генеральна схема) визначає пріоритети та концептуальні вирішення планування і використання території країни, вдосконалення систем розселення та забезпечення сталого розвитку населених пунктів, розвитку виробничої, соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури, формування національної екологічної мережі.

Генеральну схему розроблено відповідно до законів України та інших нормативно-правових актів з питань використання територій з урахуванням економічних, географічних, історичних, екологічних, демографічних особливостей регіонів.

Положення Генеральної схеми відповідають принципам заключних документів Конференції Організації Об'єднаних Націй з розвитку населених пунктів (ХАБІТАТ-II) та відповідним рекомендаціям Європейської економічної комісії ООН і Ради Європи.

Генеральна схема складається з текстових та графічних матеріалів, у яких:

наведено результати аналізу стану використання території України;

визначено основні напрями використання території України;

викладено пропозиції щодо реалізації Генеральної схеми.

Розділ II. СТАН ВИКОРИСТАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Використання території України характеризується значними диспропорціями, зокрема:

надзвичайно високим, економічно та екологічно необґрунтованим рівнем господарського (передусім сільськогосподарського) освоєння території;

значними площами та низькою щільністю забудови виробничих територій;

нерациональним розміщенням виробничих та житлових територій;

малою часткою територій природоохоронного, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення;

наявністю значних територій, використання яких законодавчо обмежується та вимагає спеціального охоронного режиму господарювання (територія радіаційного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, санітарно-захисні та охоронні зони підприємств промисловості, транспорту та зв'язку, об'єкти природно-заповідного фонду та історико-культурного призначення, курорти, річки, моря, озера, водосховища та інші водойми, водозабори);

територіальною невідповідністю розміщення водоемних виробництв місцевим водним ресурсам.

Санітарно-епідемічний та екологічний стан території України, рівень природно-техногенної безпеки характеризується:

деформованою структурою господарського комплексу при переважанні виробництв з ресурсозатратними, екологічно небезпечними технологіями та значним зношенням основних фондів;

високим рівнем забруднення навколишнього природного середовища багатьох регіонів, недостатнім розвитком екологічної інфраструктури;

наявністю значних територій, що зазнають постійного впливу небезпечних геологічних процесів.

Внаслідок цього територія України відзначається надмірним техногенним навантаженням на довкілля, високим ступенем його забруднення та природно-техногенної небезпеки.

До недоліків функціонування систем розселення належать:

неузгодженість соціального, економічного, містобудівного та екологічного аспектів розвитку населених пунктів та прилеглих територій;

надмірна концентрація населення і виробництва у великих містах;

уповільнений розвиток більшості середніх і малих міст, селищ та сіл;

ексцентричне територіальне розташування більшості обласних центрів, недостатній розвиток у центрах внутрішньообласних систем розселення (особливо міжрайонних, районних) об'єктів соціально-культурного обслуговування населення прилеглих територій та транспортних зв'язків, що не дає змоги забезпечити створення для кожного громадянина (незалежно від місця його проживання) рівних умов доступності до цих об'єктів;

недостатній рівень розвитку соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури населених пунктів.

Основною причиною цих недоліків є відсутність науково обґрунтованої загальнодержавної стратегії ефективного використання території країни.

Розділ III. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

1. Передумови використання територій

До передумов використання території України, що сприяють її соціально-економічному розвитку, належать:

вигідне геополітичне розташування в центрі Європи, на перетині комунікаційних зв'язків "захід - схід" та "північ - південь";

достатньо сприятливі природно-кліматичні умови;

наявність територій з природним станом ландшафтів;

якісний стан та висока продуктивність земельних угідь;

значні запаси мінеральних ресурсів;

розвинутий інтелектуальний та науково-технічний потенціал;

потужна багатогалузева виробнича база;

розвинута мережа населених пунктів;

наявність територій з високим потенціалом соціально-економічного розвитку;

розвинута інженерно-транспортна інфраструктура та значна її щільність;

унікальний історико-культурний, туристичний та рекреаційний потенціал;

початок формування єдиної територіальної системи національної екологічної мережі.

2. Наміри та потреби використання окремих територій

Наміри та потреби використання окремих територій, визначені у державних програмах економічного і соціального розвитку, інших державних програмах, схемах розвитку галузей економіки, передбачають ' необхідність значного збільшення територій природоохоронного, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення, а також житлової та громадської забудови з підвищенням ефективності використання земель населених пунктів, скорочення площі ріллі та виробничих територій (особливо під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами, відповідними спорудами транспорту і зв'язку) з передачею вивільнених земель для інших видів використання.

3. Визначення територій за видами переважного використання

Для створення повноцінного життєвого середовища та сприятливих умов розвитку економіки, забезпечення ефективного використання потенціалу територій із збереженням їх природної та історичної самобутності на підставі результатів оцінки природних і антропогенних чинників (вид та щільність забудови, екологічний стан тощо) визначено за видами та режимами переважного використання:

1) території з інтенсивною, переважно промисловою, міською житловою та громадською забудовою (зона урбанізації), в тому числі:

з критичним рівнем виробничо-містобудівного освоєння (центральна частина Донбасу, міста з населенням понад 500 тис. чоловік, а також міста Севастополь, Сімферополь та Херсон, їх приміські зони);

з високим рівнем виробничо-містобудівного освоєння (приміські зони Києва, Черкас, Чернігова, Житомира, Вінниці, Полтави, Сум і Кіровограда, райони, що оточують центральну частину Донбасу);

із середнім рівнем виробничо-містобудівного освоєння (Красноперекопський, Керченський промислові райони Автономної Республіки Крим, Нікопольський марганцеворудний басейн та Західний Донбас; території, що прилягають до решти обласних центрів та розвинених промислових центрів з населенням понад 50 тис. чоловік, які відіграють роль переважно міжрайонних центрів розселення);

2) території переважно агропромислового виробництва та сільської забудови (зона сільського господарства);

3) території та об'єкти природно-заповідного фонду, ліси, водно-болотні угіддя, землі водного фонду, рекреаційного та оздоровчого призначення, інші природні території, важливі для збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (зона національної екологічної мережі);

4) території (зона) радіаційного забруднення, в тому числі відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, гарантованого добровільного відселення, посиленого радіоекологічного контролю.

Передбачається на територіях:

зони урбанізації, в тому числі:

з критичним рівнем виробничо-містобудівного освоєння - жорстке регулювання містобудівного розвитку з першочерговою реструктуризацією економічної бази та екологічним оздоровленням територій;

з високим рівнем виробничо-містобудівного освоєння - регулювання містобудівного розвитку з модернізацією економічної бази та екологічним оздоровленням територій;

із середнім рівнем виробничо-містобудівного освоєння - регламентація містобудівного розвитку із стимулюванням розбудови сучасної економічної бази та стабілізацією техногенних навантажень;

зони сільського господарства - забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу та сільських населених пунктів (з урахуванням характеру розселення та регіональної специфіки проживання населення), створення нових робочих місць шляхом організації малих підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, підвищення рівня забезпеченості соціальною та інженерною інфраструктурою, розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції, створення інтегрованих структур з виробництва, переробки, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції, виведення з інтенсивного використання малопродуктивних земель, здійснення заходів з консервації та охорони земель;

зони національної екологічної мережі - забезпечення формування єдиної територіальної системи природоохоронних територій і додержання їх режиму, невиснажливого використання рекреаційних, оздоровчих та інших ресурсів;

зони радіаційного забруднення, в тому числі:

відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення - заборона всіх видів господарської діяльності, забезпечення додержання суворого природоохоронного режиму та безумовного відселення жителів;

гарантованого добровільного відселення - заборона будівництва нових та розширення діючих підприємств, курортно-рекреаційних об'єктів, обмеження сільськогосподарського виробництва;

посиленого радіологічного контролю - заборона будівництва нових та розширення діючих екологічно небезпечних підприємств, запровадження обмеження на будівництво закладів відпочинку.

Межі територій (зон) уточнюються у процесі планування територій на регіональному і місцевому рівнях та визначаються в порядку, встановленому законом.

4. Вдосконалення систем розселення та забезпечення сталого розвитку населених пунктів

З метою вдосконалення систем розселення, створення умов сталого розвитку населених пунктів для забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів проживання передбачається:

1) формування і розвиток (з урахуванням адміністративно-територіального устрою України, а також економічного районування) загальнодержавної, міжобласних, обласних, міжрайонних, а також районних і внутрішньорайонних систем розселення;

2) визначення завдань перспективного розвитку населених пунктів різного типу:

а) для міст Києва, Харкова, Дніпропетровська, Донецька, Одеси, Львова - ефективне використання потужного соціально-економічного потенціалу та переваг географічного положення з їх розвитком як центрів господарської активності, інновацій та високоспеціалізованого громадського обслуговування населення;

б) для решти міст з населенням понад 500 тис. чоловік (Запоріжжя, Кривий Ріг, Миколаїв), обласних центрів з населенням понад 300 тис. чоловік, а також інших міст з надзвичайно складною екологічною ситуацією - першочергове удосконалення структури економічної бази та землекористування, екологічне оздоровлення території, деконцентрація виробництва, розвиток соціальної інфраструктури переважно міжобласного значення;

в) для інших обласних центрів із значним соціально-економічним потенціалом, а також для міст, які є промисловими центрами із складною екологічною ситуацією, - реструктуризація виробничої бази, виведення з експлуатації шкідливих виробництв, оптимізація структури землекористування, екологічне оздоровлення міських територій та розвиток соціальної інфраструктури обласного та міжрайонного значення;

г) для міст із значним рекреаційним та оздоровчим потенціалом - стимулювання розвитку курортних функцій із заборонаю будівництва нових і розширення діючих промислових підприємств, не пов'язаних із задоволенням потреб відпочиваючих і місцевого населення, або таких, що можуть негативно вплинути на природні лікувальні фактори;

г) для малих міст та селищ, які прилягають до центрів систем розселення, - розміщення філіалів і цехів промислових підприємств, що виносяться з цих центрів;

д) для малих міст, селищ та сіл, що мають значний природний та історико-культурний потенціал, - розвиток туристичних функцій із збереженням і припустимим господарським використанням об'єктів культурної спадщини, захистом традиційного характеру середовища, обмеженням господарської діяльності на територіях історичних ареалів населених пунктів;

е) для малих міст та селищ, які є центрами сільськогосподарських районів, - розвиток соціально-економічного потенціалу, пов'язаного з обслуговуванням сільськогосподарського виробництва та сільського населення;

є) для монофункціональних малих міст та селищ - стабілізація соціально-економічного розвитку з урізноманітненням виробничої бази, створення умов для самостійної зайнятості населення;

ж) для сіл - створення умов для продуктивної зайнятості та збільшення доходів сільського населення, стабільного функціонування і розвитку соціальної інфраструктури з урахуванням характеру розселення і регіональної специфіки проживання населення у сільських населених пунктах, забезпечення мережами водо-, газо- і енергопостачання, дорогами.

5. Визначення територій, розвиток яких потребує державної підтримки

З метою забезпечення ефективного використання територій, що мають особливу господарську, екологічну, наукову, естетичну цінність, передбачається розвиток за державної підтримки:

територій з критичним рівнем виробничо-містобудівного освоєння та природно-техногенної небезпеки і низьким рівнем забезпеченості природними ресурсами - Донбасу, міст з населенням понад 500 тис. чоловік (Києва, Харкова, Дніпропетровська, Одеси, Львова, Запоріжжя, Кривого Рогу, Миколаєва), а також Севастополя, Сімферополя, Херсона, Керчі, Краснопереконська, Нововолинська, Червонограда;

територій із значним природоохоронним, рекреаційним, оздоровчим, історико-культурним потенціалом, високим рівнем виробничо-містобудівного освоєння та природно-техногенної небезпеки - приміські зони міст Києва, Харкова, Дніпропетровська, а також Кримське узбережжя Чорного моря, Закарпатська область, заплави річки Сіверський Донець, курорти Бердянськ, Трускавець, гірла річок Дніпра, Дунаю, Дністра, Південного Бугу;

територій із значним природоохоронним, рекреаційним, оздоровчим та історико-культурним потенціалом і низьким рівнем розвитку соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури і природно-техногенної небезпеки - Полісся, Східні Карпати, узбережжя Азовського моря, район Чорноморського біосферного заповідника;

територій з високим рівнем радіаційного забруднення - Київська, Житомирська, Рівненська та Чернігівська області.

6. Розвиток соціальної інфраструктури

З метою забезпечення громадян житлом і соціально-культурним обслуговуванням відповідно до гарантованих державою соціальних стандартів здійснити заходи щодо:

нарощування обсягу житлового будівництва з підвищенням його якості та показника середньої житлової забезпеченості;

розвитку мережі закладів і установ у сфері охорони здоров'я, освіти, культури, фізичної культури та спорту, торгівлі і громадського харчування, комунального господарства;

формування та розвитку (з урахуванням характеру розселення і регіональної специфіки) системи міжселенного соціально-культурного обслуговування населення;

запровадження нових форм соціально-культурного обслуговування в сільській місцевості з урахуванням регіональних особливостей.

7. Розвиток інженерно-транспортної інфраструктури

З метою задоволення потреб населення та економіки в пасажиро- і вантажоперевезеннях, у водних та енергетичних ресурсах забезпечити:

ефективне використання потужного транзитного потенціалу країни з інтеграцією її транспортного комплексу до європейської та світової транспортно-комунікаційної системи;

створення національної мережі міжнародних транспортних коридорів, що забезпечуватиме зв'язок головних науково-виробничих і соціально-культурних центрів України з іншими країнами та стимулюватиме розвиток територій, прилеглих до цих транспортних коридорів;

будівництво нових та реконструкцію існуючих магістральних і регіональних транспортних комунікацій для поліпшення зв'язків центрів систем розселення з населеними пунктами в зоні їх впливу, основних промислових районів - з узбережжям Чорного та Азовського морів;

будівництво транспортних обходів міст з населенням понад 500 тис. чоловік;

продовження робіт з реконструкції та розширення Державного міжнародного аеропорту "Бориспіль", а також регіональних міжнародних аеропортів "Харків", "Дніпропетровськ", "Донецьк", "Одеса", "Львів", "Сімферополь";

інтенсивний розвиток швидкісних видів електротранспорту, організацію швидкісного руху пасажирських поїздів з інтеграцією мережі залізниць і автомобільних доріг України до європейської системи швидкісних магістралей;

модернізацію та розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, впровадження раціональних норм водоспоживання, технологій водопідготовки та очищення стічних вод, засобів обліку та контролю за споживанням води;

диверсифікацію джерел постачання в Україну енергетичних ресурсів з формуванням нафтотранспортного коридору Європа - Кавказ - Азія, завершенням будівництва нафтотерміналу "Південний", підключенням нафтопроводу Одеса - Броди до європейської нафтотранспортної мережі та залученням додаткових джерел газопостачання;

модернізацію існуючих та будівництво нових екобезпечних генеруючих потужностей, в основному на територіях розміщення атомних і теплових електростанцій, розвиток нетрадиційної енергетики на територіях, придатних для цього за природно-кліматичними умовами.

8. Формування національної екологічної мережі

З метою формування національної екологічної мережі як складової Всеєвропейської екологічної мережі та підтримання життєзабезпечуючих функцій довкілля, створення необхідних умов для реструктуризації та зниження антропогенного впливу на нього до екологічно допустимого рівня забезпечити:

розширення площі території національної екологічної мережі шляхом:

а) створення об'єктів природно-заповідного фонду на територіях, що відповідають умовам забезпечення охорони особливо цінних природних комплексів та об'єктів;

б) збільшення площі існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

в) збереження природних ландшафтів на ділянках, що мають історико-культурну цінність;

г) включення до програм екологічного оздоровлення басейнів річок Сіверського Дінця, Південного Бугу, Дністра, Дунаю, Західного Бугу заходів щодо створення та упорядкування водоохоронних зон і прибережних захисних смуг водних об'єктів, запровадження особливого режиму використання земель на ділянках витоку річок;

г) формування транскордонних природоохоронних територій міжнародного значення;

д) створення захисних лісових насаджень та полезахисних лісових смуг, залуження земель;

е) консервації деградованих і забруднених земель з наступною їх натуралізацією;

є) збереження природних ландшафтів на землях промисловості, транспорту, зв'язку, оборони;

ж) екологічно доцільне збільшення площі лісів;

формування єдиної територіальної системи, що об'єднує елементи національної екологічної мережі, встановлення спеціального режиму її охорони та використання цих територій.

Розділ IV. РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНОЇ СХЕМИ

1. Етапи реалізації

Реалізація Генеральної схеми розрахована на два етапи: 2001 - 2010 та 2011 - 2020 роки.

На першому етапі передбачається:

удосконалення законодавчого, наукового, інформаційного, проектного, організаційного забезпечення планування території на загальнодержавному рівні;

організація проведення моніторингу реалізації Генеральної схеми;

здійснення першочергових заходів щодо планування території відповідно до вирішень Генеральної схеми, які забезпечуватимуть досягнення найбільшого економічного, соціального та екологічного ефекту.

На другому етапі передбачається здійснення заходів щодо планування території відповідно до вирішень Генеральної схеми та проведення моніторингу її реалізації.

2. Механізми забезпечення реалізації Генеральної схеми

Реалізація Генеральної схеми забезпечується органами державної влади та органами місцевого самоврядування в порядку, визначеному законодавством.

З метою забезпечення реалізації Генеральної схеми:

Кабінет Міністрів України:

готує та подає на затвердження Верховній Раді України проекти законодавчих актів, пов'язаних з використанням території України;

враховує вирішення Генеральної схеми у процесі підготовки прогнозів і державних програм економічного і соціального розвитку України, схем розвитку окремих галузей економіки, інших державних програм з питань охорони земель, охорони здоров'я населення, охорони природи, розвитку інженерно-транспортної інфраструктури, збереження історико-культурної спадщини, розвитку туризму, прийняття рішень щодо регулювання використання територій загальнодержавного значення;

організовує проведення моніторингу реалізації Генеральної схеми та здійснення аналізу змін у пріоритетних напрямках використання території України;

приймає рішення про розроблення схем планування окремих частин території України.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування:

(абзац восьмий підрозділу 2 розділу IV із змінами, внесеними згідно із Законом України від 16.10.2012 р. N 5459-VI)

проводить моніторинг реалізації Генеральної схеми;

забезпечує підготовку проекту щорічної доповіді про стан реалізації Генеральної схеми та пропозицій про внесення до цієї схеми необхідних змін та подає їх Кабінету Міністрів України для прийняття відповідних рішень;

визначає першочергові заходи щодо планування території з проведенням оцінки результатів їх виконання і вартості та необхідні кошти при підготовці проекту Державного бюджету України на наступний рік;

вносить Кабінету Міністрів України пропозиції щодо вдосконалення законодавчого, наукового, інформаційного, проектного, організаційного забезпечення реалізації Генеральної схеми;

надає Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям вимоги щодо врахування загальнодержавних інтересів під час планування територій цих адміністративно-територіальних одиниць, а також висновки щодо врахування зазначених вимог у складі розробленої містобудівної документації;

готує пропозиції щодо розроблення схем планування окремих частин території України і подає їх на розгляд Кабінету Міністрів України;

погоджує в установленому порядку нормативно-правові акти, що приймаються іншими центральними органами виконавчої влади, з питань, що стосуються планування та регулювання використання територій.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації подають до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування, пропозиції щодо коригування Генеральної схеми та інформують цей орган про результати моніторингу її реалізації в частині, що стосується відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

(абзац шістнадцятий підрозділу 2 розділу IV із змінами, внесеними згідно із Законом України від 16.10.2012 р. N 5459-VI)
